

*О. О. Плахотнік,  
д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту організацій та адміністрування,  
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське  
ORCID ID: 0000-0001-9717-2877*

*А. А. Павленко,  
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 113 Прикладна  
математика, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське  
ORCID ID: 0000-0002-1057-0694*

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.62

## ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*O. Plakhotnik,  
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management  
of Organizations and Administration, Dniprovsk state technical university, Kamianske*

*A. Pavlenko,  
Applicant for higher education of the second (master's) level in the specialty 113 Applied Mathematics,  
Dniprovsk state technical university, Kamianske*

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE DEVELOPMENT OF THE WORLD ECONOMY AND THE  
ECONOMY OF UKRAINE

---

*У статті висвітлено джерела, процеси, що у сукупності утворюють явище глобалізації загалом й дозволяють розглядати її як самостійну і складну, але внутрішньо дуже суперечливу систему відносин.*

*Обґрунтовано доцільність інтеграції України до міжнародного співтовариства. Проаналізовано позиції України за окремими складовими індексу глобалізації. Досліджено соціально — економічні проблеми глобалізації. Приділено увагу проблемним моментам, пов'язаних з глобалізацією як розвинених країн, так і країн, що розвиваються. Розглянуто як позитивні, так і негативні сторони впливу глобалізаційних процесів на економічний розвиток України.*

*Висвітлено вирішальну роль та розглянуто проблему збільшення впливу транснаціональних компаній в контексті світових процесів глобалізації.*

*Висвітлено різноманітність оцінок щодо наслідків глобалізації світового економічного простору. Наведено фактори, що перешкоджають вступу України до інтеграційних процесів світової економіки.*

*At the beginning of the third millennium, the world became a global economic system, and a globally functioning world economic mechanism emerged, elements of which became individual national economies. The world is living in an era of change leading to global integration due to the introduction of knowledge-intensive technologies and the creation of global infrastructure.*

*The article highlights the sources and processes that form the phenomenon of globalization in general and allows us to consider it an independent and complex but internally very contradictory system of relations.*

*The expediency of Ukraine's integration into the international community is substantiated. Ukraine's integration into the world community will provide an opportunity to open new horizons and additional opportunities to realize its potential and achieve a higher level of development as soon as possible, adopting the experience of other countries and adjusting it for its developing economy. Ukraine's position on some components of the globalization index is analyzed.*

*Socio-economic problems of globalization are investigated. Attention is paid to the problematic issues related to the globalization of both developed and developing countries.*

*The process of globalization's impact on the national economy of Ukraine is quite complex and controversial. Both positive and negative aspects of the impact on Ukraine's economic development are considered.*

*The crucial role and the problem of increasing the influence of transnational companies in the context of globalization are highlighted.*

*The concept of globalization is considered. Significant diversity of assessments of the consequences of the globalization of the world economic space is highlighted, namely the possibility of solving global socio-economic problems, ensuring harmonization of interests of developed and developing countries, sustainable development of the global system, and highly negative consequences of the open national economy. One of the main signs of intensifying globalization processes problems in the social and labor sphere is the growth of unemployment, deepening stratification between rich and poor, and weakening of traditional moral ties.*

*The objective reasons for the emergence of globalization processes are highlighted. The contradictions of the consequences of globalization on the state of the labor market are emphasized.*

*The factors that hinder Ukraine's accession to the integration processes of the world economy are presented.*

*Ключові слова: глобалізація, світове господарство, процес глобалізації, інтеграція, транснаціональні корпорації, національна економіка, модель розвитку.*

*Keywords: globalization, world economy, globalization process, integration, transnational corporations, national economy, development model.*

## **ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМ ЗАВДАННЯМИ**

На початок третього тисячоліття світ перетворився на глобальну економічну систему, виник глобально функціонуючий світовий господарський механізм, елементами якого стали окремі національні економіки. Світ живе в епоху змін, що ведуть до глобальної інтеграції, обумовленої впровадженням наукомістких технологій, створення світової інфраструктури.

Глобалізація виникла як процес, який якісно відрізняється від інтернаціоналізації не лише тим, що охоплює найширші сфери життя, а тим, що означає перехід до системи відкритого національного господарства до інтегрованого світового господарства. Глобалізація — це організація та розширення економічної діяльності за межами окремих країн, вона пов'язана з економічною відкритістю, зростанням взаємозалежності у всіх сферах життя суспільства.

В умовах формування сучасної моделі міжнародного поділу праці виникає потреба вирішення проблеми ефективної інтеграції у систему мікроекономічних зв'язків. Сьогодні ця система характеризується високим ступенем невизначеності, що ускладнює завдання реалізації національних економічних інтересів країн із перехідною економікою, у тому числі України.

Стосовно України одним із найважливіших етапів її інтеграції у світовий простір є входження до Європейського Союзу. Інтеграція України до Європейського Союзу є надзвичайно складною дилемою як для неї, так і для Європи. Вже сьогодні Україна здатна будувати свої зовнішньоекономічні відносини на взаємовигідних умовах. Високий рівень конкуренції на світовому ринку, гнучкість стратегії та тактики товаровиробників вимагають створення в Україні структур, які б забезпечували та координували функціонування зовнішньоекономічного комплексу, а також усієї інфраструктури зовнішніх економічних зв'язків. Прибуток у сфері технологій, зміна геополітики, розширення торгівлі та фінансових потоків створили величезні можливості та усунули бар'єри для пізнання методів щодо вирішення проблем, накопичених країнами у всьому світі.

Європейська інтеграція та членство у Європейському Союзі є стратегічною метою України тому, що найкраще реалізує національні інтереси у формуванні соціально — орієнтованої ринкової економіки та побудові розвинутої демократичної держави, зміцнює позиції країни у системі міжнародних відносин. Інтеграція України у світову співдружність на сьогодні найбільш обговорювана та хвилююча тема. Вступивши до Євросоюзу, Україна відкриває для себе нові горизонти, додаткові можливості для реалізації свого потенціалу, а також можливість якнайшвидше досягти вищого рівня розвитку, перейнявши досвід інших країн, скоригувавши його для своєї економіки, що розвивається.

## **АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ**

Останнім часом спостерігається збільшення кількості наукових досліджень, присвячених теоретичним і прикладним аспектам проблем глобалізації, питанням визначення ролі та місця України в глобалізаційному світі, її інтеграції у світове господарство. Великий вклад у дослідженні даної тематики внесли такі вчені, як: С. Айтюв, А. Гальчинський, Ю. Богуцький, І. Бондар, А. Герман, Б. Гвоздов, В. Манзя, П. Лаудисіна, О. Влашок, Ю. Макогон, Е. Макгрю, Т. Орехова, А. Філіпенко, Т. Кравченко, О. Діба, О. Білоус, Д. Лук'яненко, С. Ткаченко, Т. Кравченко, О. Ковальова, А. Піскун, Б. Губський, В. Новицький, А. Уткін, В. Миронов [1—10] та інші. Проте питання щодо визначення ступеню впливу глобалізаційних процесів на розвиток світової економіки та економіки України потребують подальшого дослідження.

## **ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ**

Метою даного дослідження є висвітлення соціально-економічних проблем глобалізації, ідентифікація місця України в глобалізаційних процесах та виявлення впливу глобалізації на розвиток світової економіки та

**Таблиця 1. Положення країн у загальному рейтингу рівня глобалізації 2019 KOF Globalisation Index (рейтинг 2017 р.)**

Країна	Загальний індекс глобалізації		Індекс глобалізації де-факто		Індекс глобалізації де-юре	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс
Україна	45	74,83	34	76,51	57	73,15
Швейцарія	1	91,19	1	91,65	6	90,73
Нідерланди	2	90,71	2	90,66	5	90,76
Бельгія	3	90,59	3	90,48	7	90,71

Джерело: побудовано автором на основі джерела [12].

**Таблиця 2. Положення країн у загальному рейтингу рівня глобалізації 2020 KOF Globalisation Index (рейтинг 2018 р.)**

Країна	Загальний індекс глобалізації		Індекс глобалізації де-факто		Індекс глобалізації де-юре	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс
Україна	44	74,95	33	76,31	53	73,62
Швейцарія	1	90,79	1	90,81	7	90,78
Нідерланди	2	90,68	2	90,01	5	91,35
Бельгія	3	90,46	3	89,96	6	91,00

Джерело: побудовано автором на основі джерела [12].

**Таблиця 3. Положення країн у загальному рейтингу рівня глобалізації 2021 KOF Globalisation Index (рейтинг 2019 р.)**

Країна	Загальний індекс глобалізації		Індекс глобалізації де-факто		Індекс глобалізації де-юре	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс
Україна	45	73,93	40	74,10	54	73,75
Нідерланди	1	90,91	2	90,12	5	91,69
Швейцарія	2	90,45	1	90,38	10	90,52
Бельгія	3	90,33	3	89,68	6	90,97

Джерело: побудовано автором на основі джерела [12].  
економіки України.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Існування глобалізації як явища не викликає сумнівів і ніким не заперечується. Однак, існують різні думки вчених щодо тлумачення сутності категорії "глобалізація". Першопроходцем у дослідженні проблем глобалізації економіки і творцем терміну "глобалізація" є американський вчений Т. Левітт [13]. Учений тлумачив глобалізацію як об'єднання, інтеграцію ринків окремих продуктів, що виготовляються домінуючими у світі транснаціональними компаніями (ТНК). Він визнав майбутнє за ТНК, проте його інтерпретація глобалізації економіки, застосовна тільки до рівня фірм — вузька.

Насьогодні існує багато робіт, в яких більш широко трактується термін "глобалізація". Загалом глобалізація означає вихід національних економік за межі національних кордонів. Імпульсом цього процесу послужила науково-технічна революція, внаслідок якої кожній країні стало невигідно мати своє виробництво і всі вони почали шукати свою нішу у світовому господарстві. Їх зростаючий взаємозв'язок набув глобального характеру.

Глобалізація, у її найширшому розумінні, означає інтеграцію країни у світове співтовариство. Точніше визначення глобалізації — це світовий обіг товарів, послуг, капіталу, інформації, ідей та людей. Це зростання міжнародної діяльності, що набуває різних форм. Наприклад, економічна глобалізація здійснюється у кількох напрямках: глобалізація виробництва, глобалізація торгівлі, фінансова глобалізація, трансформація механізмів міждержавного регулювання світової економіки [8].

Зміст глобалізації зводиться до зростання взаємодії між країнами: коли ринки стають все більш взаємопов'язаними і, відбувається величезне збільшення масштабів світової торгівлі, валютних потоків, руху капіталу, обміну технологіями, інформацією тощо. Глобалізація — це вищий етап інтернаціоналізації, коли нібито буде забезпечено гармонійне поєднання інтересів розвинених країн та країн, що розвиваються, багатих та бідних країн, досить сталий розвиток усієї глобальної системи та відновлено рівновагу між суспільством та природним середовищем.

Окрім економічних наслідків глобалізація включає екологічні, етнічні, політичні, міжнародні та інші аспекти. Зміст глобалізації складають різноманітні за їх походженням, сферами, проявами та наслідками процеси, що дозволяє розглядати глобалізацію як самостійну і складну, але внутрішньо дуже суперечливу систему відносин. У літературі найчастіше вказується на кілька джерел, що у сукупності й утворюють явище глобалізації загалом. Це:

- стабільні негативні екологічні та інші наслідки господарювання людини на планеті, що досягли у другій половині ХХ ст. масштабів, що загрожують небезпеками вичерпання рідкісних природних ресурсів і непередбачуваної за її наслідками мутації всієї біосфери Землі, включаючи людину;

- поява перших суб'єктів світової економіки та політики (транснаціональних корпорацій, держав, міжурядових організацій), поєднання інтересів яких дозволяє їм діяти глобально в одній або кількох сферах життєдіяльності;

- активність суб'єктів (насамперед США), яка спрямована на забезпечення їх поточних інтересів та зміцнення домінуючого становища у світовій економіці.

Усвідомлення того, що людство набуло епохи глобалізму, почалося на рубежі 1960-х рр. з доповідей Римського клубу та було продовжено у 1970-і рр. екологами. Проте у ті десятиліття представники обох напрямків не пов'язували свої висновки із проблематикою міжнародних відносин.

Міжнародні економічні організації стали запроваджувати єдині критерії макроекономічної політики (у сфері податків, зайнятості тощо).

Про рівень залученості національної економіки й всього світового виробництва в міжнародний обмін дають уяву різні індикатори (індекс глобалізації CSGR, індекс глобалізації Т.А. Kearney / Foreign Policy Magazine, соціологічний індекс глобалізації Global Index, KOF — індекс глобалізації). Розглянемо позиції України у загальному рейтингу рівня глобалізації. З метою оцінки рівня глобалізації використаємо систему кількісного вимірювання ступеня розвитку глобалізаційних процесів KOF, що вимірює економічні (обсяг міжнародних інвестицій, обмеження й податки на міжнародну торгівлю, рівень міжнародної активності тощо), соціальні (обсяг поштових відправлень, рівень культурної інтеграції, обсяг транскордонних грошових переказів, розвиток інформаційно — комунікаційної інфраструктури тощо) та політичні (кількість посольств, членство держав в міжнародних організаціях, ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів тощо) аспекти глобалізації. Методика оцінки KOF — індексу включає до себе три виміри: субіндекси економічної, соціальної та політичної глобалізації. Кожен з цих показників поділено на категорії де — факто та де — юре. Показники де-факто вимірюють фактичні потоки між країнами, а де-юре — їх інституціональні можливості. Кожен показник формується за даними світової офіційної статистики з 1970 р. та публікується з запізненням на два роки. Вимірюється за 100 — бальною шкалою.

Розглянемо позиції деяких країн у загальному рейтингу рівня глобалізації за три роки (табл. 1—3).

Таблиця 4. Позиції України у загальному рейтингу рівня глобалізації KOF Globalisation Index

Показник	Позиціонування	Період, що аналізується		
		2019	2020	2021
		рейтинг 2017	рейтинг 2018	рейтинг 2019
Загальний індекс глобалізації	місце	<b>45</b>	<b>44</b>	<b>45</b>
	індекс	74,83	74,95	73,93
Індекс глобалізації де-факто	місце	<b>34</b>	<b>33</b>	<b>40</b>
	індекс	76,51	76,31	74,10
Індекс глобалізації де-юре	місце	<b>57</b>	<b>53</b>	<b>54</b>
	індекс	73,15	73,62	73,75
Економічна глобалізація	місце	<b>72</b>	<b>66</b>	<b>71</b>
	індекс	64,97	66,01	64
Соціальна глобалізація	місце	<b>90</b>	<b>88</b>	<b>95</b>
	індекс	70,29	70,38	69,04
Політична глобалізація	місце	<b>30</b>	<b>32</b>	<b>32</b>
	індекс	89,24	88,32	88,35

Джерело: побудовано автором на основі джерела [12].

Самими глобалізованими країнами світу є Швейцарія, Нідерланди й Бельгія. Відмінності між трьома ведучими країнами останніми роками мінімальні. Усі три країни мають високі коефіцієнти зовнішньої торгівлі та сильний фінансовий сектор. Чим вище значення індексу держави, тим більше вона залучена у світові процеси. Швейцарія, Нідерланди і Бельгія є координаційним центром для багатьох неурядових організацій. Нідерланди особливо характеризуються дуже високою мірою економічної глобалізації (фінансово приваблює місце для компанії, торгівля товарами через порти Роттердама тощо) [1]. Щодо України за загальним індексом глобалізації, то він має стійкий характер. Розглянемо позиції України за окремими складовими індексу глобалізації (табл. 4).

Якщо аналізувати тенденції зміни індексу глобалізації України за три роки, то стає помітно, що показники де — юре переважають над показниками де — факто. Як висновок, в процесах економічного, соціального й політичного характеру недостатньо задіяний створений законодавчий та інституційний механізм сприяння глобалізації. Найбільш схильній глобалізації виявилася політична сфера, що характеризується поширенням державної політики (89,24—88,35).

Процес впливу глобалізації на національну економіку України досить складний та суперечливий. Існують як позитивні, та і негативні сторони.

Позитивні сторони очевидні: можливість брати активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних економічних відносин; скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що сприяє підвищенню цінової конкурентоспроможності українських виробників. Тим самим наша країна виконає одну з головних умов поглиблення відносин із Європейським союзом та отримає можливість захисту інтересів України та її підприємств відповідно до міжнародних форм та процедур.

Також позитивним фактором глобалізації для України є можливість її входження до міжнародних коопераційних проєктів, забезпечивши тим самим інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів та розширивши можливість більш вільного доступу до зарубіжних ринків за рахунок зменшення тарифних та нетарифних перешкод.

Негативними наслідками глобалізації є: домінування економічно розвинених країн; гноблення розвитку окремих галузей національної економіки, які через заміщення їх імпортом не готові до міжнародної конкуренції; соціальна нерівність у порівнянні з економічно успішними країнами; звільнення економічних сил, що посилюють нерівність у сфері зайнятості, у питаннях продуктивності праці, матеріального благополуччя тощо.

Глобалізація, що почалася, чітко розмежувала світ на центр і периферію. Вона рухається насамперед у найбільш розвинені частини світу: саме тут зосереджені всі ТНК, виробляється лєвова частка валового внутрішнього продукту, сконцентровані всі фінансові корпорації, що обслуговують світову економіку. Тут найрозвиненіші і потужні у всіх відносинах держави, зацікавлені в глобалізації та здатні рухати її у всіх сферах життя, тут же утворюється найбільша частина забруднень довкілля. Наростаючий розрив між бідними та багатими країнами посилює міграційний тиск на останні й робить все більш нетерпимим збереження на планеті голоду, злиднів та відсталості. Прорив глобалізації до держав третього світу підриває традиційні відносини, породжує конфлікти, які вже не піддаються врегулюванню без втручання світової спільноти.

Глобалізація господарської діяльності в теорії при досконалій конкуренції, рівності умов позитивно впливає на розвиток економіки окремих країн та всього світу. Вважається, що завдяки цьому процесу досягається економія на масштабі виробництва, більш ефективно розмищуються фактори виробництва у світі, стають більш доступними досягнення науки та техніки. На практиці, як показав досвід 80—90-х років ХХ ст., вигоди від глобальної господарської діяльності, знярядям якої виступають ТНК, дістаються провідним розвиненим країнам. Не дивно, тому що вплив англосаксонського економічного мислення "в наявності". У політичному відношенні глобалізація виступає інструментом держав, що ведуть в економічному відношенні, для вирішення завдань зміцнення своїх домінуючих позицій.

Концепція глобалізації включає положення про наявність єдиної держави, здатної діяти глобально та має світові інтереси у всіх найважливіших сферах. Різко загострюючи конкуренцію на національних ринках, глобалізація не дає зміцнити господарствам менш розвинених країн. Транснаціональні корпорації прагнуть підкорити соціальну спрямованість національного розвитку, що позначається на соціальній обстановці у всіх країнах — у країнах базування ТНК та у приймаючих країнах. Одним з наслідків цього є подальше зниження впливу на ринку праці організованої робочої сили. Світове господарство потребує вільного ринку праці, але він переважно створюється не за рахунок свободи пересування робочої сили між країнами, а внаслідок вільного вибору ТНК найкращих їм умов використання робочої сили. Для розвинених країн головний вплив глобалізації виявляється у тиску на зайнятість малокваліфікованих робітників.

Глобалізація економічних систем, що супроводжується посиленням відкритості національних господарств, сприяє ТНК швидко переводити з одного центру до іншого величезні фінансові кошти, вкидаючи ослаблені національні економіки у стан фінансових криз.

Геополітики та націоналісти вбачають у глобалізації лише форму світового панування США, що склалася до кінця ХХ ст. внаслідок зникнення колишньої другої наддержави — СРСР, у трансформації біполярного світу на монополярний. Інші бачать у глобалізації обумовлений об'єктивними причинами процес світового розвитку, що мало залежить (або зовсім не залежить) від егоїстичних спонукань окремих країн, крім США.

Нарешті, треті вважають, що має місце поєднання об'єктивної динаміки світового розвитку із чітко заявленими претензіями США на лідерство (а по можливості і — пряме домінування) у ньому. Розглянемо їх.

1. Якщо "глобальний світ" — це не більше ніж ширма для позначення світового панування США, то всі інші держави можуть існувати в такій системі лише у підпорядкованому положенні. Не володіючи економічним потенціалом, щоб прямо протистояти тиску та диктату США, такі держави не повинні бути зацікавлені і в тому, щоб надмірно включатися до процесів глобалізації. Отже, повинні стримано ставитись до політичного закріплення глобалізації як світопорядку, саботувати його формування та функціонування.

2. Якщо ж глобалізація — це обумовлений об'єктивними причинами процес світового розвитку, то в інтересах будь — якої країни якомога раніше увійти до нього, зайняти в ньому значуще для себе місце і використовувати можливості, що відкриваються глобалізацією з метою розвитку. Така зацікавленість країн у глобалізації не лише законна, вона закономірна і більш необхідна. Звичайно, світ не був би при цьому вільним від конфліктів, у ньому ще довго зберігалось б фактичне лідерство США, але він принципово відрізнявся б від описаної вище "моделі" панування однієї держави.

3. Нарешті, поєднання більш менш вираженого домінування США з тими елементами глобалізації, що зумовлені об'єктивним перебігом історичного розвитку, ставило б більшість країн світу перед необхідністю якось обмежити імперсько-егоїстичні домагання США та одночасно сприяти процесам глобалізації у тій частині, яка найбільш відповідала б інтересам конкретних держав.

Третій підхід, який виходить із того, що глобалізація спричинена об'єктивними причинами і в той же час вигідна США та групі "країн — олігархів", видається найточнішим. Техносфера служить матеріальною основою глобалізації, тому що виникає на базі міжнародного поділу праці, кооперації, інтернаціоналізації різних видів діяльності. Вона викликає до життя та розвиває нові глобально взаємопов'язані види діяльності у всіх сферах економіки, науки, культури; породжує необхідні їй фінансові потоки, не зупиняючись перед державами; народжує свої специфічні екологічні та інші глобальні наслідки. В результаті глобалізації формується ієрархія країн за їхнім місцем у системі функціональних зв'язків із зовнішнім світом; змінюється місце держави у всьому комплексі відносин, вбудовуючи його в нову систему глобальних відносин зв'язків та залежностей, розвиваючи традиційний суверенітет держави та доповнюючи її регуляцією по "вертикалі": регіон — держава — міждержавна інтеграція — глобалізація.

Необхідно констатувати, що глобалізація світового господарства — процес складний, суперечливий, багатовекторний. Як політики, так і науковці, остаточно не усвідомили його роль у розвитку людської цивілізації. Існує значна різноманітність оцінок наслідків глобалізації світової економіки.

Одні економісти з розвитком цього історичного процесу пов'язують можливість розв'язання глобальних соціально-економічних проблем, забезпечення гармонізації інтересів розвинених та країн, що розвиваються, сталий розвиток всієї глобальної системи, досягнення рівноваги між суспільством та природним середовищем.

Але багато економістів дотримуються і протилежних оцінок наслідків глобалізації. Найбільш характер-

ною є така: "Ідея глобалізації... є лише лукаво завуальованою установкою західного світу, який реально очолюється олігархами, на підпорядкування всієї планети та можливості експлуатувати більшу частину людства у своїх інтересах. Для реалізації своїх цілей олігархи укладають явні та таємні спілки, утворюючи певною мірою "братство", яке претендує на роль вершителя долі країн та народів планети".

Чимало науковців відзначають вкрай негативні наслідки відкритості національної економіки, що є однією з основних ознак інтенсифікації процесів глобалізації.

Найбільш концентровано таку оцінку глобалізації дано у висновках лауреата Нобелівської премії Мориса Алле. На основі аналізу класичної теорії порівняльних переваг, критичної оцінки її основних положень М. Алле приходить до висновку, що в сучасних умовах вільна торгівля у світовому масштабі, як провідна характеристика відкритості економіки може мати лише негативні наслідки. Самим суттєвим серед них є відносне зниження оплати праці та значне зростання безробіття.

Не ідеалізуючи і позитивні результати глобалізації, не можна також погодитись із твердженнями про те, що йдеться не про закономірний історичний процес розвитку світової економіки, а про наслідки дій верхівки фінансової олігархії. Водночас не можна стверджувати, що глобалізація — це панацея від усіх економічних негараздів. Процеси включення економік окремих країн у світове господарство є вкрай складними за змістом, суперечливими за наслідками і потребують зваженого, неупередженого аналізу та підготовки відповідних наукових висновків та рекомендацій.

Багато іноземних та вітчизняних економістів справедливо відзначають загострення, під впливом процесів глобалізації, проблем у соціально-трудовій сфері, проявом яких є зростання безробіття, поглиблення розшарування між багатими та бідними, ослаблення традиційних моральних зв'язків, зростання десолідаризації суспільства тощо.

Суперечливим за наслідками є вплив глобалізації на стан ринку праці. Фахівці Науково — дослідного інституту соціального розвитку при ООН, визнаючи неоднозначність та суперечливість впливу глобалізації на соціально-трудову сферу, зазначають: "Відкриваючи нечувані можливості одним людям і цілим країнам, ті ж глобалізаційні сили відіграють не останню роль у зростанні зубожіння інших людей та країн, їхньої невпевненості у завтрашньому дні, у послабленні соціальних інститутів та систем соціального захисту, у розмиванні традиційних особистісних та громадських цінностей".

Під впливом лібералізації зовнішньої торгівлі, розширення меж відкритості національних товарних та фінансових ринків, зростання конкуренції між товаровиробниками відбуваються суттєві зміни у структурі та масштабах зайнятості. Дедалі більше розширюються можливості перенесення виробництва, а разом із ним — і робочих місць, — до інших країн, і, насамперед, у країни з дешевшою робочою силою. Безумовні переваги тут мають компанії розвинених країн, що виробляють конкурентоспроможну продукцію, мають можливість впливати на політичні рішення урядів країн світу, що диктують їм умови. Слід зазначити, що негативні наслідки глобалізації на ринку праці відчують не лише країни, що розвиваються. Не є винятком погіршення ситуації у певних сегментах ринку праці в країнах із розвиненою ринковою економікою.

Вплив глобалізації на стан ринку праці наочно демонструє приклад нашої країни. Тут реальністю є вимивання з національного ринку праці робочих місць із вищою та середньою освітою, погіршення перспектив зайнятості у галузях, які можуть і мають стати пріоритетними, зростання незатребуваності накопиченого людського капіталу, погіршення перспектив зайнятості у високотехнологічних галузях, створення робочих

місце, що погіршують професійно-кваліфікаційну структуру зайнятості тощо.

Інтеграція — це дія, або процес, що має своїм результатом, цілісність; об'єднання, поєднання, відновлення єдності; сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням у ціле різнорідних елементів та елементів. Інтеграція — це об'єднання економічних, політичних, державних та громадських інститутів у рамках регіону, країни, світу [8].

### ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Глобалізація — об'єктивний історичний процес. Але цей процес аж ніяк не безпроблемний. Він має як позитивні, так і негативні наслідки. Глобалізація насамперед зміцнює позиції індустріально розвинених країн, дає їм додаткові переваги. Вона створює реальну тенденцію завоювання світового господарства транснаціональними корпораціями та міжнародними фінансовими конгломератами, причому у своїх корисливих інтересах, аж ніяк не на користь абстрактного "глобального" суспільства. Таким чином, глобалізація — реальність сучасного суспільства і є комплексним процесом, що впливає на різні сфери функціонування суспільства, впливає на формування світової економіки з єдиним ринком, у якому вільно переміщуються капітал, товари, послуги та робоча сила.

Процес глобалізації міжнародної економіки не омине і Україну, яка поступово займає своє місце в системі нових міжнародних економічних відносин та активно впливає на всі аспекти економічного розвитку України. Потенціал України для участі у глобальних ринках достатньо високий, але він має як позитивні, так і негативні наслідки.

Щодо процесу європейської інтеграції — то він буде тривати та непростим. Між іншим, інтеграція до Європи означає зростання відкритості національної економіки та конкуренції із боку фірм Європейського Союзу. При цьому неминучі досить болючі наслідки для окремих секторів виробництва та навіть регіонів, але, на превеликий жаль без цього неможливо сформувати національну стратегію подальшої інтеграції у світовий економічний простір. Проте потенційні досягнення та переваги європейської інтеграції перевищують можливі втрати та ризики.

#### Література:

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Монографія. Власюк О. С., Мокій А. І., Іляш О. І. та ін.; за ред. Власюка О. С. Київ: НІСД, 2017. 384 с.
2. Белоус О., Лукьяненко Д. Глобализация и безопасность развития. К.: КНЭУ. 2021. 733 с.
3. Гірман А. П., Гвоздов Б. Ю., Брусенцева А. С. Формування стратегії розвитку України в умовах глобалізації. Регіональні студії. № 24. 2021. С. 116—122. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39530/1/ФОРМУВАННЯ%20СТРАТЕГІІ.pdf> (дата звернення 03.03.2022).
4. Діба О., Осадчий Є. Вплив глобалізації на соціально-економічний стан України. Ринки цінних паперів в Україні. 2014. № 7. С. 19—28.
5. Ковальова Г. П., Даніліян В. О. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді. Науковий вісник. Серія "Філософія". Харків: ХНПУ. 2015. Вип. 45 (частина І). С. 229 — 241.
6. Кравченко Т. И., Миронов В. С. Интеграция Украины в современную мирохозяйственную систему. Международная экономика. Донецк: Родник. 2001. С. 89—97.
7. Макогон Ю. В., Орехова Т. В. Глобализация и Украина в мировой экономике. Д.: ДонНУ. 2004. 478 с.
8. Піскун А. В. Основні макроекономічні пропорції України. Статистичні методи оцінки соціально-еконо-

мічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція "Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо— та мікроекономічному рівнях" (Одеса 22—23.04.2015). Одеса: ОНЕУ. 2015. С. 37—40.

9. Ткаченко С. Є. Аналіз сучасних процесів світової економічної глобалізації. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 4. С. 23—31.
10. Філіпенко А. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23 (3). С. 54—61.
11. Top 50 countries in the Globalization Index 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/> (дата звернення 18.02.2022).
12. KOF Index of Globalisation. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення 28.04.2022).
13. Levitt Th. (1983), The Globalization of Markets. N. Y.

#### References:

1. Vlasiuk, O. S. Mokij, A. I. and Iliash O. I. (2017), Bezpeka ta konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Security and competitiveness of Ukraine's economy in the context of globalization], NISD, Kyiv, Ukraine.
2. Belous, O. and Luk'ianenko, D. (2021), Hlobalyzatsiia y bezopasnost' razvytyia [Globalization and safety of development], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Hirman, A. P. Hvozdoz, B. Yu. and Brusentseva, A. S. (2021), "Formation of Ukraine's development strategy in the context of globalization", Regional'ni studii, vol. 24, pp. 116 — 122, available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39530/1/ФОРМУВАННЯ%20СТРАТЕГІІ.pdf>, (Accessed 3 March 2022).
4. Dya, O. and Osadchyj, Ye. (2014), "The impact of globalization on the socio — economic situation in Ukraine", Rynok tsinnikh paperiv v Ukraini, vol. 7, pp. 19—28.
5. Koval'ova, H. P. and Danil'ian, V. O. (2015), Naukovyj visnyk. Seriia "Filosofiiia", Kharkiv, KhNPU, vol. 45, no. I, pp. 229—241.
6. Kravchenko, T. I. and Mironov, V. S. (2001), "Integration of Ukraine into the modern world economic system", Mezhdunarodnaya ekonomika [International economics], Doneck, Rodnik, pp. 89—97.
7. Makogon, Yu. V. and Orehoza, T. V. (2004), Globalizatsiia i Ukraina v mirovoj ekonomike [Globalization and Ukraine are in a world economy], DonNU, Doneck, Ukraine.
8. Piskun, A. V. (2015), "The main macroeconomic proportions of Ukraine. Statistical methods for assessing the socio-economic development of countries and regions", Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia. Naukovi problemy hospodariuvannia na makro-, mezo— ta mikroekonomichnomu rivniakh [International scientific-practical conference "Scientific problems of management at the macro-, meso- and microeconomic levels"], ONEU, Odesa, Ukraine, 22.04. — 23.04.2015, pp. 37—40.
9. Tkachenko, S. Ye. (2019), "Analysis of modern processes of world economic globalization", Ukrain'skyj zhurnal prykladnoi ekonomiky, vol. 4, no. 4, pp. 23—31.
10. Filipenko, A. (2016), "International economic integration: modern theoretical discourse", Naukovyi visnyk Diplomatichnoi akademii Ukrainy, vol. 23 (3), pp. 54—61.
11. Statista (2022), "Top 50 countries in the Globalization Index 2021", available at: <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/> (Accessed 18 February).
12. KOF Swiss Economic Institute (2022), "KOF Index of Globalisation", available at: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (Accessed 28 April 2022).
13. Levitt, Th. (1983), The Globalization of Markets, NY, USA.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022 р.